

DEFINICIÓ D'UNA FACETA DEL POLIÈDRIC J.V. FOIX

• Manuel Pla i Salat

No puc evitar de sentir-me condolgut quan es parla jocosament de J.V. Foix, tan admirat per Carles Riba i celebrat actualment en el seu centenari a Grenoble, Londres i París, i germà gran dels nostres poetes, com ho foren en un altre temps Verdaguer i Ausiàs Marc. Sovint hom comenta la seva vida com si constituís un arxiu de facècies o un magatzem de divertides anècdotes. Certament que J.V. Foix, tímid, púdic i discret, velava la seva intimitat darrere uns pàmpols d'amable ironia ciutadana, però en el seu fons fou un gran desconegut, per el qual, per causa d'una gran honestedat i lleialtat, esdevingué dramàtica i entotsolada la seva vida. Ell, com pocs d'altres, tenia consciència que els inclements dominadors de l'espasa ibèrica encara ens anaven robant la llengua i la pàtria, i, d'altra part, en la seva vida íntima, no tenia on estatjar i reposar el seu cor. Ben cert que *"sol i de dol i amb vetusta gonella es veia sovint per forques solituts"*. Sembla, però, que la solitud implica estretor i ell, en canvi, no romania pas clos en el seu carrer contigu al "Clos de Sarrià", car no mancava d'amistosos coneguts, si bé no compartien amb ell el mateix horitzó d'avenços i retorns, i romania sol entre molts, potser com en altres temps i pàtries es trobaren Jeremies, Virgili, Ovidi, Leopardi, el Dant, Verdaguer. També Foix fou *"foraster en la pròpia contrada"*. En la seva juvenesa havia de fer el paper d'hereu de can Foix, en la vila sarrianenca, on els hereus eren seleccionats per portar el tàlem de Corpus i els calia pugnar per endur-se'n el ram en la Festa Major.

Entre les rutines i envegetes vilatanes ell escudava la sinceritat amb ironia i humor plaents. Així podia escriure quasi festivament: *"Jo sóc aquell que en mar advers veleja"*. Aparentment, en els seus poemes, sempre veleja acompanyat; però

*"Ver és —em dic— quan soliu per la duna
Despull la Ment i em trob —que l'acollença
De tantes mans sense do ni semença
M'obria deserts en la terra comuna"*

Moltes mans ara cloquegen al Poeta, però molt pocs abasten l'autèntica poesia.

Com defineix Carles Riba, del qual celebrem també el centenari, *"la poesia és una forma de coneixement"*. Però cal avançar que hi ha dues formes de coneixença per l'esperit (que no és la mera coneixença animal per l'instint, la memòria i els sentits). Així els filòsofs i científics tracten de conèixer preferentment per la Raó, com Descartes i Kant.

Els poetes i profetes, en canvi, tracten de conèixer preferentment pel Sentiment i la Intuïció com Homer, David i Virgili. Talment, per exemple, profetitzava Verdaguer quan veia Barcelona als braços d'Alcides:

*"Treballa, pensa, lluita,
mes creu, espera i ora;
qui enfonsa i alça els pobles
es Déu que els ha creat."*

I així mateix J.V. Foix augura i exhorta els catalans:

*"Oh vigorosa stirp! Esclava indigna
Que cobeges viltats: sagna i signa
El teu rescat i el retorn a la Idea."*

Però hi ha moltes formes d'expressió cordial. Hi ha moltes veus: els bards, els glossadors, els versaires, els trobadors, els joglars; distints objectius: l'heroic, el bucòlic, l'eròtic, el satíric, i distintes escoles com el simbolisme, el surrealisme, el futurisme, el dadà. Per a en Foix totes aquestes formes i tendències no eren més que gèneres de l'art poètic, que *"tot investigador en poesia podia perfectament assajar"*, com ell va assajar Ramón Llull amb un calc entranyable.

Això no obstant, per damunt de totes aquestes formes i topants hi ha el celobert de la trascendència, on bateguen els cors més enllà dels joiells i de les flors. Hi ha la faceta de la poesia eminent que assumeix la vida intemporal en el temps, l'objectiu de la qual és l'Home: la vida de l'home i la història de l'home en el tràngol dramàtic del seu viatge terrenal incert.

Aquesta és la poesia dels poetes preclars, dels poetes-illa, a la frontera de l'etern. De la qual ens

dirà Foix, enfront de la crisi existencial de la humanitat, que és...

*"Saber sofrir sense llangir, i amar
Sense esperar, i, essent ardit, del segle
Témer l'enuig i al naufrag dar la mà;
Viure l'instant i obrir els ulls al demà..."*

Poetes, doncs, a la vegada filòsofs i profetes com Homer, Isaïes, Virgili, Lull, Ausiàs March, en lluita conscient entre les contingències dels goigs i dolors efímers i la inasequible dèria d'un infinit feliç i permanent.

Aquesta aspiració dels poetes-illa, com la del Dant d'assolir el "més enllà", la trobem en el nostre Foix quan ens diu:

*Si" Rústec però, sever, pogués rimar
pels qui vindran, si, ponderats i dignes
Els meus dictats guanyessin el demà..."*

No recordo si fou Baudelaire qui asseverava: "L'ànima del poeta és definida pels mots usats amb més freqüència". Ara bé, els mots que Foix repeteix més sovint són: Ment, Ordre i Etern. Alterna Ment amb Raó i Etern amb Immortal i aplega tots aquests mots quan diu:

*"És per la Ment que se m'obre Natura
A l'ull golós; per ella em sé immortal
Puix que l'orden, i ençà i enllà del mal,
El temps és u i pel meu Ordre dura.
D'on home só..."*

Foix, sol i condolgut, "amb fardells damunt seu" i "grocs pregons que l'aturen astuts" és com la prefigura de tot home presoner, que potser no s'adona que sempre roman captiu. Sí, presoner entre la trilogia de la Raó, l'Ordre i l'Eternitat. Potser hom en prengui esment quan roman sol, lluny del galliner i del brogit del món, com pendent d'una anella en el fil de l'infinit, entre història i futur.

*"Sol, sóc etern. M'és present el paisatge
De fa mil anys, l'estrany no m'és estrany:
Jo m'hi sent nat; i, en desert sense estany
O en tue de neu, jo retrob el paratge
On ja vaguí, i, de Déu, el parany
Per heure'm tot. O del diable engany."*

Però nogensmenys, com enyoradís de les pregoneres arrels, entre agnòstic i lúcid, encara vol donar flames de coratge als qui han vist enderrocades tantes ermites i tants de sostres d'una fe.

*"Alceu-vos drets els qui, amb desesperança,
Heu vist brancar l'alzina a l'ara de l'ermita
I les testes dels sants nodrir les atzavares"*

Aquí, amb llenguatge bíblic o del *Llibre dels Escrits*, com deia en Foix, podria cloure: "Els qui siguin capaços d'entendre, que ho entenguin".

Aquest és, doncs, el Foix que jo vaig conèixer al llarg de 78 anys de la seva vida, sempre "tocant a mà" de "l'abscon", al llindar de la transcendència, com maldant deliberadament per no sentir-se mortal:

*"No crec perir puix el traspàs ignor,
Mes de qui mor cobeig l'allunyament,
Del goig de carn als límits só present,
I aures i dolls són precés i cants d'amor"*

La mort, no serà, doncs, només, una llunyania? No podem refer "el bell tors vital i poderós" d'una victoriosa Samotràcia? Per això el poeta escriu:

*Si" La meua Ment que de goig és avara,
Em fes present l'Etern. I amb Fantasia
.....
Les imatges del son que l'ull evoca,
Vivents; i el Temps no fos, i l'esperança
En Immortals Absents fos llum i dansa!"*

Aleshores, davant el mur secret que clou el passat, com en palpentes i a l'endeví, en un foll moment que intenta córrer el vel i esberlar el misteriós cristall de la immensitat, es decideix a implorar:

*"Feu, Senyor Déu, el meu treball més dur,
Fosca la nit, i el paisatge més clos,
Alceu-me murs en un ribatge cru,
Empal.lieu forests, prades i flors.
.....*

*Só el serf comú si així Us plau, Senyor Déu,
I en camps forçats o en foradats pregons,
Em sé llibert si en el més negre fons
Els vostres ulls il.luminen els mons
Que amb Vós delesc i em fan el viure lleu."*